

ԱՐՓԻՆԵ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Երևանի պետական համալսարանի քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի դասախոս,
իրավաբանական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

ԱՆՄԵՂՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆԽԱՎԱՐԿԱԾԸ ԵՎ ՁԱՆԳՎԱԾԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Հոդվածը նվիրված է զանգվածային լրատվության միջոցների կողմից անմեղության կանխավարկա-
ծի սկզբունքի պահպանմանը: Հոդվածում քննարկվում են անմեղության կանխավարկածի վերաբերյալ
միջազգային փաստաթղթերում և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային
պրակտիկայում ամրագրված մոտեցումները: Հիմնվելով ՄԻԵԴ- նախադեպային պրակտիկայի վրա՝ հոդ-
վածը վեր է հանում այն չափանիշները, որոնց զանգվածային լրատվության միջոցները պետք է հետևեն
անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի պահպանման համար՝ իրենց կողմից իրականացվող լուսա-
բանումների ընթացքում:

*Հիմնարարներ - անմեղության կանխավարկած, զանգվածային լրատվության միջոցներ, ՄԻԵԴ, նա-
խադեպային պրակտիկա:*

Անմեղության կանխավարկածը քրեական իրավունքի և քրեական դատավարության հիմնա-
կան և հանրաճանաչ մաքսիմներից է, որ իր ամ-
րագրումն է ստացել մի շարք միջազգային փաս-
տաթղթերում: Այսպես, «Մարդու իրավունքների
համընդհանուր հռչակագրի» 11-րդ հոդվածը սահ-
մանում է, որ հանցագործություն կատարելու մեջ
մեղադրվող յուրաքանչյուր ոք իրավունք ունի ան-
մեղ համարվել, քանի դեռ իր մեղքը օրինական
կարգով չի հաստատվել հրապարակային դատա-
կան քննության միջոցով, որի ժամանակ նրան տր-
վում են պաշտպանության բոլոր հնարավորու-
թյունները:

«Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունք-
ների մասին» միջազգային դաշնագրի 14-րդ հոդ-
վածի 2-րդ մասով նախատեսվում է, որ քրեական
հանցագործության մեջ մեղադրվող յուրաքանչյուր
անձ իրավունք ունի համարվելու անմեղ, քանի դեռ
նրա մեղավորությունն ապացուցված չէ օրենքին
համապատասխան:

Անմեղության կանխավարկածը որպես ար-
դար դատաքննության կարևորագույն տարր ամ-
րագրված է նաև Մարդու իրավունքների Եվրոպա-
կան Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում, որի
համաձայն՝ յուրաքանչյուր ոք, ով մեղադրվում է
քրեական հանցագործություն կատարելու մեջ, հա-
մարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունն
ապացուցված չէ օրենքին համապատասխան:

Այս սկզբունքը առանցքային տեղ է զբաղեց-
նում նաև ՀՀ Սահմանադրությամբ, որի 66-րդ հոդ-
վածը սահմանում է, որ հանցագործության համար
մեղադրվողը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա
մեղքն ապացուցված չէ օրենքով սահմանված կար-
գով՝ դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած դա-
տավճռով:

Անմեղության կանխավարկածից բխում է, որ
իրենց պարտականությունները կատարելիս նա-
խաքննության և դատաքննության մարմինները
չպետք է գործին մոտենան կանխավ ձևավորված
կարծիքով՝ թե կասկածյալը, մեղադրյալը կամ ամ-
բաստանյալը կատարել է այն հանցագործությու-
նը, որում մեղադրում են նրան՝ այնքան ժամանակ,
քանի դեռ չի ապացուցվել նրա մեղքը: Իսկ հանցա-
գործության կատարելու մեջ անձի մեղավորությու-
նը կարող է որոշել միայն դատարանը՝ այդ կա-
պակցությամբ ընդունելով մեղադրական դատավ-
ճիռ, որը հիմք է պատասխանատվության համար՝
օրենքով սահմանված կարգով ուժի մեջ մտնելուց
հետո:

Հարկ է նշել, որ այս սկզբունքի մեկնաբանման
հարցում հատկապես կարևոր է Մարդու իրավունք-
ների եվրոպական դատարանի նախադեպային
պրակտիկան:

Ըստ Մարդու իրավունքների եվրոպական դա-
տարանի (այսուհետ նաև՝ ՄԻԵԴ)՝ անմեղության
կանխավարկածը, inter alia պահանջում է, որ իրենց
պարտականությունները կատարելիս դատարանի
անդամները չունենան կանխակալ կարծիք առ
այն, որ մեղադրյալը կատարել է մեղսագրվող
արարքը, իսկ ապացուցման պարտականությունը
պետք է կրի մեղադրանքի կողմը, և ցանկացած
կասկած պետք է մեկնաբանվի հօգուտ մեղադրյա-
լի: Այս առումով ՄԻԵԴ-ը անմեղության կանխա-
վարկածի սկզբունքի խախտում է համարել այն
իրավիճակը, երբ մեղադրյալը դեռևս օրենքին հա-
մապատասխան մեղավոր չի ճանաչվել, սակայն
նրա վերաբերյալ ընդունված որոշումից կարելի է
կարծիք կազմել, որ նա մեղավոր է (տե՛ս, Barbera,
Messegue and Jabardo v. Spain, 1988 թվականի դեկ-
տեմբերի 6-ի վճիռը, զանգատ թիվ 10590/83, կետեր

www.aradaradutyjournal.com

77, 91)⁴:

Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը, Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով՝ կրկնելով անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի վերաբերյալ նախկինում ձևավորած իրավական մոտեցումները, շեշտել է, որ «(...) 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետով սահմանված անմեղության կանխավարկածը արդար քրեական դատավարության այն բաղադրիչներից մեկն է, որը պահանջվում է 6-րդ հոդվածի 1-ին կետով (...): Այն կխախտվի, եթե քրեական իրավախախտման մեջ մեղադրվող անձի վերաբերյալ պետական պաշտոնյայի ցուցմունքում կարծիք արտահայտվի այն մասին, որ նա մեղավոր է, նախքան դա ապացուցված կլինի օրենքի համաձայն (...):

Բացի դրանից, հայտարարությունն այն մասին, որ անձին պարզապես կասկածում են հանցագործություն կատարելու մեջ՝ պետք է հստակորեն տարբերակվի այն բացահայտ արված հայտարարությունից, որ անհատը, թեպետ դեռ չի կայացվել վերջնական մեղադրական եզրակացություն, կատարել է տվյալ հանցագործությունը (...): Վերջինով խախտվում է անմեղության կանխավարկածի դրույթը, մինչդեռ առաջին տեսակի հայտարարությունը Դատարանի կողմից քննված զանազան իրավիճակներում համարվել է անառարկելի (...): Այն հարցը, թե արդյոք պետական պաշտոնյայի կողմից արված հայտարարությամբ խախտվել է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը, պետք է որոշվի այն կոնկրետ հանգամանքների համատեքստում, որոնց պայմաններում արվել է վիճարկվող հայտարարությունը (...)» (տե՛ս Վիրաբյանն ընդդեմ Հայաստանի գործով Եվրոպական դատարանի 2012 թվականի հոկտեմբերի 2-ի վճիռը, գանգատ թիվ 40094/05, կետեր 185186) :

Ուշադրության արժանի է նաև այս սկզբունքի վերաբերյալ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի դիրքորոշումը, այսպես՝ Արմեն Բաբայանի և Սուրեն Թումանյանի գործով Վճռաբեկ դատարանի 2011 թվականի դեկտեմբերի 22-ի թիվ ԵԷԴ/0044/01/11 դատարանը արձանագրել է, որ արդար դատական քննության հիմնարար իրավունքի ապահովումն առանց անմեղության կանխավարկածի պահպանման հնարավոր չէ: Նշված սկզբունքը ենթադրում է, որ հանցագործություն կատարած յուրաքանչյուր ոք համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքը չի ապացուցվել օրենքով նախատեսված կարգով: Անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը կանխորոշում է քրեական գործի դատաքննության ողջ բովանդակությունը և էությունը՝ անկախ քրեական հետապնդման իրավական ելքից :

Անմեղության կանխավարկածի նկատմամբ հարգանքի պահանջն առաջին հերթին վերաբերում է դատարանին՝ որպես գործն ըստ էության լուծող

անկողմնակալ մարմնի: Ուստի և դատարանը, մինչև գործն ըստ էության լուծող դատական ակտի կայացման պահը, իր գործողություններով, այդ թվում՝ որոշումներով որևէ կերպ չպետք է սուբյեկտիվ դիրքորոշում հայտնի ամբաստանյալին ներկայացված քրեական մեղադրանքի հիմնավորվածության կամ անհիմն լինելու մասին :

Սակայն դատարանին վերաբերելուց զատ անմեղության կանխավարկածի պահպանումը վերաբերում է մի շարք սուբյեկտների: Անմեղության կանխավարկածը որոշում է մեղադրյալի իրավական վիճակը ոչ միայն քրեական դատավարությունում, այլև բոլոր այն հասարակական հարաբերություններում, որոնցում նա հանդես է գալիս որպես մասնակից: Սահմանադրական այս նորմը, որպես ուղղակի գործողության նորմ, արգելում է առանց դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած մեղադրող դատավճռի որևէ մեկին վերաբերվել որպես իրավախախտման մեջ մեղադրվող անձի :

Ու այս կտրվածքով հատկապես կարևոր է զանգվածային լրատվություն դերակատարումը: Անմեղության կանխավարկածի չպահպանումը կարող է խաթարել արդարադատության ողջ գործընթացը, ինչպես նաև ձևավորել անձի մեղավորության՝ որպես հաստատված փաստի մասին հասարակական ընկալում կամ նպաստել դրան: Ուստի, այս սկզբունքը պետք է անշեղորեն պահպանվի ցանկացած քրեական գործով վարույթի ընթացքում՝ անկախ նրանից, թե ինչ հանցավոր արարքի մասին է խոսքը, հասարակության շրջանում ինչ վարկ ունի անձը և այլն : Ու հաշվի առնելով հասարակական ընկալման գործում զանգվածային լրատվամիջոցների դերակատարումը այս սկզբունքի պահպանումը էական դերակատարում է ստանում յուրաքանչյուր լրատվամիջոցի համար:

Հենց սա է պատճառը, որ զանգվածային լրատվության միջոցների կողմից անմեղության կանխավարկածի պահպանումը համարվում է առաջնայնություն:

Այսպես՝ Միացյալ ազգերի կազմակերպության Մարդու իրավունքների կոմիտեի «32-րդ ընդհանուր մեկնաբանություն» փաստաթուղթը նվիրված է «Քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին» միջազգային դաշնագրի 14-րդ հոդվածին, որում ներառված է նաև անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը: Փաստաթուղթը նշում է. «Անմեղության կանխավարկածը, որ մարդու իրավունքների պաշտպանության համար ունի հիմնաքարային նշանակություն, դատախազության վրա է դնում մեղադրանքի ապացուցման բեռը, երաշխավորում է, որ մեղավորությունը չի կարող ենթադրվել, քանի դեռ չի ապացուցվել ողջամիտ կասկածից վեր ապացուցողական չափանիշով, հաստատում է, որ կասկածները մեկնաբանվում են հոգուտ մեղադրյալի, և պահանջում է, որ հանցան-

www.aradaradutyjournal.com

քի մեջ մեղադրվող անձանց վերաբերվեն այս սկզբունքին համահունչ: Բոլոր պաշտոնատար անձանց պարտականությունն է ձեռնպահ մնալ դատավարության ելքի վրա ազդելուց՝ օրինակ՝ մեղադրյալի մեղավորության մասին հրապարակալին հայտարարություններ անելով¹⁰: Մեղադրյալները, որպես կանոն, չպետք է կալանավորվեն կամ դատավարությունների ընթացքում պահվեն վանդակներում կամ այլ կերպ ներկայացվեն դատարանին այնպես, որ ստեղծվի վտանգավոր հանցագործ լինելու մասին տպավորություն: **Զանգվածային լրատվության միջոցները պետք է ձեռնպահ մնան անմեղության կանխավարկածը խաթարող լուսարանումներից:** Ավելին, մինչդեռ տակալ կալանքի երկարությունը չի կարող լինել մեղքի կամ¹² դրա աստիճանի ցուցանիշ¹³: Գրավի մերժումը կամ քաղաքացիական դատավարության կարգով սահմանված պատասխանատվությունը¹³ չեն ազդում անմեղության կանխավարկածի վրա» սահմանված է 32-րդ ընդհանուր մեկնաբանության 4րդ մասում:

Այս առումով հատկանշական է նաև Եվրոպայի խորհրդի նախարարների կոմիտեի 2003 թվականի հրապարակած հանձնարարական (REC (2003)13), որը վերաբերում է քրեական գործերի առնչությամբ մեղիայի կողմից տրամադրվող տեղեկատվությանը: Հանձնարարականով սահմանվող երկրորդ սկզբունքը վերաբերում է անմեղության կանխավարկածին: Այսպես՝ սահմանվում է, որ անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը հարգելն արդար դատաբնության իրավունքի անբաժանելի մասն է: Ըստ այդմ, ընթացքի մեջ գտնվող վարույթների վերաբերյալ կարծիքները և տեղեկատվությունը կարող են հաղորդվել կամ տարածվել միայն այն լրատվամիջոցներով, որտեղ հաղորդումը չի վտանգում կասկածյալի կամ մեղադրյալի անմեղության կանխավարկածի իրավունքը¹⁴:

Այս առումով կարևոր է նաև ՄԻԵԴ նախադեպային պրակտիկան: Հատկանշական է Bédat-ն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործը¹⁵: Բեդաթը շվեյցարացի լրագրող էր, որ աշխատում էր L'Illustré ամսագրում, որում տպագրել էր նյութ 2003 թվականին տեղի ունեցած, երեք անձի կյանք խլած վթարի մասին: Հոդվածում լրագրողը ներկայացրել էր մանրամասներ նախաքննության վերաբերյալ, այդ թվում՝ քննիչների և դատավորների կողմից տրված հարցերը, վարորդի պատասխանը, ինչպես նաև վարորդի նամակը ուղղված դատավորին: Այս գործող դատախազը բողոք էր ներկայացրել՝ հիմք ընդունելով, որ գաղտնի փաստաթղթերի հրապարակումը առաջացնում է քրեական օրենսգրքով նախատեսված պատասխանատվություն, որի հիման վրա Բեդաթը ենթարկվեց մեկ ամսվա ազատազրկման, ինչն էլ հետագայում փոխարինվել էր տու-

գանքով: Ազգային դատարաններում անարդյունք բողոքարկումից հետո Բեդաթը դիմեց ՄԻԵԴ: ՄԻԵԴ-ի Մեծ պալատը գտավ, որ այս գործով չկա Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածի խախտում՝ մատնանշելով մի շարք գործոններ, այդ թվում՝ անմեղության կանխավարկածը:

Դատարանը մասնավորապես նշել է. «Լրագրողները պետք է մեկընդմիջտ հիշեն, որ ընթացքի մեջ գտնվող քրեական վարույթների վերաբերյալ մեկնաբանությունները սահմանափակ են և չեն կարող տարածվել այն հայտարարությունների վրա, որոնք, ամենայն հավանականությամբ, կարող են ազդել, անկախ դատավարության առկայությունից, անձի՝ անկախ դատավարության իրավունքից օգտվելու վրա կամ խաթարել հասարակության վստահությունը քրեական վարույթ իրականացնող դատարանի դերի նկատմամբ»:

Մեկ այլ՝ **Axel Springer SE-ն և RTL Television GmbH-ն ընդդեմ Գերմանիայի գործով**¹⁶ Դատարանը գտել է, որ մեղիային արգելելը՝ հրապարակել սպանության գործով մեղադրվող անձի նույնականացումը հնարավոր դարձնող նկարները, չի խախտում Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածը:

Այս գործով դիմումատուները երկու գերմանական մեղիա ընկերություններ էին Axel Springer SE, որը գրանցված է Բեռլինում և RTL Television GmbH (“RTL”), որը գրանցված է Զյուլիում: Երկու մեղիա ընկերություններն էլ լուսաբանել էին երիտասարդ տղամարդու նկատմամբ քրեական հետապնդումը, որը մեղադրվում էր իր ծնողների սպանության մեջ: Հոգեբուժական փորձաքննության արդյունքում հաստատվել էր, որ տղան հանցանքը կատարելու պահին տառապում էր շիզոֆրենիայի խանգարմամբ: Երկու ընկերությունները ներկայացնող ֆոտոլրագրողը մասնակցում էր դատական նիստերին և դատավորի կողմից ուներ հատուկ նախազգուշացում, որ կատարված նկարները որևէ կերպ թույլ չպետք է տան անհատականացնել մեղադրյալին: Դատարանը նախազգուշացրել էր, որ նման պահանջը խախտած լրագրողներին հետագայում թույլ չի տրվելու մասնակցելու դատական նիստերին: Մի քանի օր անց դատարանը հիմնավորված որոշում էր ուղարկել մի շարք լրագրողներին, այդ թվում դիմումատուին, տեղեկացնելով, որ միայն այն լրագրողները ովքեր կգրանցվեն դատարանում և կհավաստիացնեն, որ նկարները կդարձնեն ոչ անհատականացնող, օրինակ, մեղադրյալի դեմքը խամրացնելով, կարող են մասնակցել նիստին: Դիմումատուները բողոքեցին այս որոշման դեմ՝ ընդհուպ միջև սահմանադրական դատարան, սակայն, սպառելով ներպետական միջոցները դիմեցին ՄԻԵԴ: Axel Springer SE-ն և RTL Television GmbH-ն ընդդեմ Գերմանիայի գործով¹⁷ Դատարանը գտավ, որ մեղիային արգելելը՝ հրապարակել սպանության գործով մեղադրվող անձի անհատականացումը

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

հնարավոր դարձնող նկարները, չի խախտում Կոնվենցիայի 10-րդ հոդվածը:

Դատարանն այս գործով նաև հստակեցրել է այն չափանիշները, որոնք ուսումնասիրվում են դատարանի կողմից՝ գնահատելու խոսքի ազատության իրավունքի հնարավոր խախտումը՝ քրեական գործի ընթացքը պարզաբանող տեղեկությունների տրամադրման համատեքստում: Այդ չափանիշներն են՝

1. հասարակության հետաքրքրությունը քննարկվող գործում.

2. այն հանգամանքները, որում նշված տեղեկատվությունը լրագրողին հասանելի է դարձել.

3. Այն անձի հայտնիության աստիճանը, ում մասին տեղեկություններ են հրատարակվել.

4. հրատարակման ձևը, բովանդակությունը և հետևանքները.

5. հրատարակման ազդեցությունը վարույթի վրա.

6. պետության կողմից կիրառված միջոցները:

Հարկ է նշել, որ ՄԻԵԴ-ը զանգվածային լրատվության միջոցների համատեքստում անմեղության կանխավարկածին անդրադարձել է մի շարք գործերով ևս: Այսպես՝ Դատարանը արձանագրել է՝

- Մամուլի չարակամ արշավը կարող է, այնուամենայնիվ, դատաքննության արդարության վրա բացասաբար ազդել՝ ներգործելով հանրային կարծիքի վրա և, հետևաբար, մեղադրյալի մեղավորությունը որոշող երդվյալ ատենակալների վրա (Kuzmin-ն ընդդեմ Ռուսաստանի, § 62):

- Կասկածյալների լուսանկարների հրատարակումն ինքնին չի խախտում անմեղության կանխավարկածը (Y.B.-ն և այլք ընդդեմ Թուրքիայի, § 47): Կասկածյալի լուսանկարը հեռուստատեսությամբ հեռարձակելը կարող է որոշակի հանգամանքներում 6-րդ հոդվածի 2-րդ կետի պահանջները պահպանելու հարց բարձրացնել (Rupa-ն ընդդեմ Ռումինիայի (թիվ 1), § 232):

Անմեղության կանխավարկածին առնչվող թերևս ամենաբարդ հարցը հետևյալն է՝ արդյոք անմեղության կանխավարկածը կարո՞ղ է խախտվել այն դեպքում, երբ անձի մեղավորության մասին տեսակետ է արտահայտվում քրեական գործ հարուցված չլինելու պայմաններում:

Այս հարցի վերաբերյալ դիրքորոշումը միանշանակ չէ: Հարկ ենք համարում անդրադառնալ ՄԻԵԴ-ի՝ այս հարցի վերաբերյալ արտահայտած հիմնական դիրքորոշումներին:

Այսպես, Zollmann-ն ընդդեմ Սիացյալ Թագավորության գործով¹⁸ դիմումատուների գանգատը՝ անմեղության կանխավարկածի խախտելու վերաբերյալ, անընդունելի է համարվել այն հիմքով, որ կոնվենցիան պաշտպանում է այն անձանց անմեղության կանխավարկածը, ովքեր մեղադրվում են հանցավոր արարք կատարելու մեջ: 6-րդ հոդվածի

2-րդ կետն ուղղված է տվյալ վարույթի հետ սերտորեն կապված մինչդատական հայտարարություններ անելու միջոցով արդար քրեական դատաքննության իրավունքի խախտումը կանխելուն: Եթե չկա կամ գոյություն չի ունեցել այդպիսի վարույթ, ապա քրեական բնույթի կամ այլ դատապարտելի վարքագիծ վերագրող հայտարարություններն ավելի կապված են գրապարտության դեմ պաշտպանության ու դատարանի մատչելիության նկատառումների հետ՝ քաղաքացիական իրավունքները որոշելու համար՝ բարձրացնելով Կոնվենցիայի 8-րդ և 6-րդ հոդվածներով սահմանված հնարավոր հարցեր:

Այլ հարց է, որ «քրեական մեղադրանքը» Կոնվենցիայի իմաստով ինքնավար հասկացություն է: «Քրեական մեղադրանք» հասկացությունն ունի «ինքնուրույն» նշանակություն՝ անկախ անդամ պետությունների ազգային իրավական համակարգերում օգտագործվող դասակարգումներից (Adolf-ն ընդդեմ Ավստրիայի, § 30): «Մեղադրանք» հասկացությունը հարկավոր է հասկանալ Կոնվենցիայի իմաստով:

Այդպիսով, այն կարող է սահմանվել որպես «իրավասու մարմնի կողմից անձին տրված պաշտոնական ծանուցում՝ վերջինիս կողմից քրեական իրավախախտում կատարելու ենթադրության վերաբերյալ»: Այս սահմանումը համապատասխանում է նաև՝ «[կասկածյալի] վիճակի վրա էական ազդեցության» որոշման չափորոշչին (Deweer-ն ընդդեմ Բելգիայի, §§ 42 և 46, Eckle-ն ընդդեմ Գերմանիայի, § 73): Դատարանը եզրակացրել է նաև, որ ոստիկանության կողմից արգելանքի տակ պահվող անձը, որից պահանջվել էր երդում տալ՝ նախքան որպես վկա հարցաքննվելը, արդեն իսկ «քրեական մեղադրանքի» սուբյեկտ էր և իրավունք ուներ լռելու (Brusco-ն ընդդեմ Ֆրանսիայի, §§ 46-50):

Batiashvili-ն ընդդեմ Վրաստանի գործով¹⁹ դիմումատուն պնդել էր, որ ՁԼՄ-ներով իր հեռախոսային խոսակցությունների ձայնագրությունների հրատարակումը խախտել է 6-րդ հոդվածով սահմանված նրա իրավունքը՝ համարվելու անմեղ, քանի դեռ նրա մեղավորությունը չի ապացուցվել օրենքով սահմանված կարգով: Դատարանն ուշադրություն էր դարձրել այն հանգամանքին, որ անձին պաշտոնապես մեղադրանք է առաջադրվել 2006 թվականի հուլիսի 26-ին, այնինչ ձայնագրությունները հրատարակվել են դրանից 4 օր առաջ: Այնուամենայնիվ, Դատարանը հարկ է համարել ուսումնասիրել մինչև այդ տեղի ունեցած իրողությունները՝ իրավիճակը պատշաճ գնահատելու համար: Սրա համատեքստում Դատարանը շատ կարևոր է համարել այն, որ իշխանությունները մեղադրանքներից մեկը հիմնվել է բացառապես այդ ձայնագրության վրա: Դատարանը համարել է, որ մեղադրող կողմի ներկայացուցիչները սկզբում փոփոխել

են ձայնագրությունը, որպեսզի ստեղծվի տպավորություն, որ դիմումատուն հանցանք է կատարել, ապա կրճատված և աղավաղված ձայնագրությունը հասանելի է դարձրել հանրությանը: Նմանատիպ mala fide արարքը՝ համակցված այն հանգամանքի հետ, որ ձայնագրության խեղաթյուրումն ու քրեական գործի հարուցումը ժամանակային առումով շատ մոտ են եղել, Գատարանի առաջ բարձրացնում են անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի կիրառելիության հարց:

Գատարանը քննության արդյունքում գտել է, որ սկզբունքը խախտվել է:

Այս երկու որոշումների համադրված վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ, ընդհանուր առմամբ, քրեական մեղադրանքի առաջադրված չլինելը բացառում է անմեղության կանխավարկածի սկզբունքի կիրառելիությունը, սակայն բոլոր այն դեպքերում, երբ հայտարարությանը հաջորդում է դրավրա հիմնված քրեական գործի հարուցում, որը ժամանակային առումով մոտ է հայտարարությանը կամ հրապարակմանը, ապա անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը դառնում է կիրառելի:

¹ Տե՛ս, <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=37346>

² Տե՛ս, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docid=20870>

³ Տե՛ս, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք, Երևանի պետական համալսարան, Եր., Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչություն, 2012, էջ 351:

⁴ Տե՛ս, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=77187>

⁵ Տե՛ս, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=90985>

⁶ Տե՛ս, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=77187>

⁷ Տե՛ս, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=77187>

⁸ Տե՛ս, Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք, Երևանի պետական համալսարան, Եր., Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչություն, 2012, էջ 352:

⁹ Տե՛ս, <https://ombuds.am/am/site/ViewNews/479>

¹⁰ Տե՛ս, Communication No. 770/1997, Gridin v. Russian Federation, paras. 3.5 and 8.3.

¹¹ 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և մինչդասական կալանքին վերաբերող 9-րդ հոդվածի հարաբերակցության մասին ավելի մանրամասն տե՛ս, Italy, CCPR/C/ITA/CO/5 (2006), para. 14 and Argentina, CCPR/CO/70/ARG (2000), para. 10.

¹² Տե՛ս, Communication No. 788/1997, Cagas, Butin and Astillero v. Philippines, para. 7.3.

¹³ Տե՛ս, Communication No. 207/1986, Moraël v. France, para. 9.5; No. 408/1990, W.J.H. v. The Netherlands, para. 6.2; No. 432/1990, W.B.E. v. The Netherlands, para. 6.6.

¹⁴ Տե՛ս, https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/committee-of-ministers-adopted-texts/-/asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/recommendation-rec-2003-13-of-the-committee-of-ministers-to-member-states-on-the-provision-of-information-through-the-media-in-relation-to-criminal-pr?inheritRedirect=false

¹⁵ Տե՛ս, <http://hudoc.cchr.coe.int/eng?i=001-161898>

¹⁶ Տե՛ս, <http://hudoc.cchr.coe.int/eng?i=001-177077>

¹⁷ Տե՛ս, <http://hudoc.cchr.coe.int/eng?i=001-177077>

¹⁸ Տե՛ս, <http://hudoc.cchr.coe.int/eng?i=001-23579>

¹⁹ Տե՛ս, <http://hudoc.cchr.coe.int/eng?i=001-196374>

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՅԱՆԿ

1. Մարդու իրավունքների համընդհանուր չ ն չ ա կ ա գ ի ռ (Ընդունվել և հռչակվել է ՄԱԿ-ի Գլխավոր Ասամբլեայի 1948 թվականի դեկտեմբերի 10ի 217 Ա (III) բանաձևի համաձայն)
2. Միջազգային դաշնագիր քաղաքացիական և քաղաքական իրավունքների մասին (16 դեկտեմբերի 1966 թ.)
3. Կոնվենցիա մարդու իրավունքների եվ հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին* փոփոխված 11-րդ արձանագրությամբ (4րդ նոյեմբերի, 1950 թ., Հռոմ)
4. Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական իրավունք, Երևանի պետական համալսարան, Եր., Երևանի պետական համալսարանի հրատարակչություն, 2012,
5. ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը, ԵԷԴ/0044/01/11 գործով
6. ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումը, ՇԴ/0012/11/13 գործով
7. Հայաստանի Հանրապետության Մարդու իրավունքների պաշտպան, անմեղության կանխավարկածը անհրաժեշտություն է

www.aradaradutyjournal.com

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

- <https://ombuds.am/am/site/ViewNews/479> (վերջին այցելություն 17.04.2023)
8. Mr. Dmitry L. Gridin v. Russian Federation, Communication No. 770, U.N. Doc. CCPR/C/69/D/770/1997 (2000).
9. <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/session69/view770.htm> (վերջին այցելություն 17.04.2023)
10. Yves Morael v. France, Communication No. 207/1986, U.N. Doc. Supp. No. 40 (A/44/40) at 210 (1989).
11. <http://hrlibrary.umn.edu/undocs/session44/2071986.htm> (վերջին այցելություն 17.04.2023)
12. Recommendation Rec (2003) 13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings
https://www.coe.int/en/web/freedomexpression/committeeministersadoptedtexts//asset_publisher/aDXmrol0vvsU/content/%20recommendationrec200313ofthecommitteeministerstomemberstatesonthevisionofinformationthroughthemediainrelationtocriminalpr?inheritRedirect=false (վերջին այցելություն 17.04.2023)
13. Case of Bndat v. Switzerland (Application no. 56925/08),
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001161898%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001161898%22]) (վերջին այցելություն 17.04.2023)
14. Case of Axel Springer Se and RTL television GmbH v. Germany, (Application no. 51405/12),
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001177077%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001177077%22]) (վերջին այցելություն 17.04.2023)
15. Case of Batiashvili v. Georgia (Application no. 8284/07),
[https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001196374%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001196374%22]) (վերջին այցելություն 17.04.2023)

Արփինե Օվաննիսյան

Преподаватель кафедры гражданского права ЕГУ,
кандидат юридических наук, доцент

РЕЗЮМЕ

Презумпция невиновности и средства массовой информации

Статья посвящена сохранению принципа презумпции невиновности средствами массовой информации. В ней рассматриваются основные подходы к принципу презумпции невиновности, закрепленные в международных документах и прецедентном праве Европейского суда по правам человека. Опираясь на последнее, статья выделяет стандарты, которым должны следовать средства массовой информации для сохранения презумпции невиновности при освещении в СМИ.

Ключевые слова: *презумпция невиновности, средства массовой информации, ЕСПЧ, прецедентное право*

Arpine Hovhannisyan

Yerevan State University, Chair of the Civil Law, lecturer
PhD in Law, Associate professor

SUMMARY

The presumption of innocence and mass media

The article is dedicated to maintaining the principle of presumption of innocence by the mass media. The article discusses the main approaches to the principle of the presumption of innocence laid down in international documents and the case law of the European Court of Human Rights. Based on the ECHR case law, the article highlights the standards that mass media should follow to maintain the presumption of innocence during media coverage.

Key words: *presumption of innocence, mass media, ECHR, case law.*

Բնագիրը ներկայացվել է 19.04.2023թ.

Ընդունվել է տպագրության 10.05.2023թ.

Հոդվածը երաշխավորել է տպագրության (գրախոսվել է) իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ա. Հայկյանցը